

A.F.Th.
brengt
Vrede van
Nijmegen
tot leven

A.F.Th. van der Heijden verhaalt in zijn nieuwe roman *De Ochtendgave*, over de intriges rondom de Vrede van Nijmegen tussen 1676 en 1679. Met een huwelijksnacht als epicentrum.

TEKST: BEA ROS | FOTOGRAFIE: ERIK VAN 'T HULLENAAR

Haar protesten waren voor mij evenzovele aanmoedigingen. Nadenkend woog ze in haar kleine hand mijn geslacht, dat nog kruimig was van het nachtelijk verkeer, en aangenaam pijnlijk klopte. Ten slotte aanvaardde ze het geschenk, door me met afkeurend geneurie bij zich naar binnen te leiden.

'Gij, dwingeland.'

Ik korfde haar kleine billen met mijn handen. Zonder gebruik van tong of vingers gaf ik haar nu het diepste genot. Zij kefte hoog en hees, waarbij ze met kracht een sliert speeksel uitstootte, die ik later voor de spiegel als een zilverige spiraal in mijn hoofdhaar terugvond.

We zijn op een vijfde van de roman en hebben dan al verwijld bij een onthoofding bij het stadhuis, een huwelijksluiting in de Stevenskerk, om ons ten slotte terug te trekken in de beslotenheid van een bruidskamer in herberg De Tempelier aan de Grote Markt. Daar beschrijft A.F.Th. van der Heijden, die zich voor zijn roman mede liet inspireren door zeventiende-eeuwse citaten uit een erotisch woordenboek, uitgebreid het minnekozen tussen de kersverse echtelieden Caspar en Sara Sonmans. Hoe nu? Is dit de vrede waar de stad om gevraagd heeft?

Toch is deze passage, in zowel thematiek als taal, een sleutelscène in de roman. Ze maakt duidelijk hoe Van der Heijden zich onderdompelde in de historie en er zijn eigen verhaal van maakte.

GANZENVEER

Dit is de historie: in 1672, het rampjaar, werd de Republiek der Zeven Verenigde Nederlanden aangevallen door Frankrijk, Engeland en de bisdommen van Münster en Keulen. Steeds meer Europese landen roerden zich in deze strijd om grondgebied

FOTO: BOB BRONSHOFF

en handelsbelangen. Een serie vredesverdragen, inmiddels bekend als de Vrede van Nijmegen (1678-1679), maakte hier een einde aan. Nijmegen was even het politieke centrum van Europa. Tussen 1676 en 1679 bevolkten ambassadeurs en bemiddelaars uit diverse landen de stad. Zo zaten de Fransen in de Hof van Egmond aan de Burchtstraat, de Nederlanders in Huis Palstercamp in Doddendaal en de Spanjaarden in de Houtstraat. De plechtige ondertekening van de verdragen is op menig schilderij vereeuwigd. We zien statige heren in het zwart, de pruiken fier, de ganzenveren geheven. Geen makkelijke kost om een leesbare historische roman van te maken. Van der Heijden lost dit op door er geen plechtig historiestuk van te maken, maar een zeventiende-eeuwse klucht, met bedrogen minnaars en vuige intriges. Hij beschrijft het politieke gekonkel achter de schermen, het kleinzielige elkaar vliegen afvangen en een vrede die lijkt af te hangen van de vraag of ganzenveer wel op de juiste manier is geslepen. En als om te benadrukken dat die vrede een farce is, begint

De ochtendgave met de onthoofding in 1705 van de oude burgemeester door de nieuwe regenten. Ofwel: de bestuurders blijven er een potje van maken.

Onze chroniqueur is gemeentesecretaris Caspar Sonmans. Hoewel in overheidsdienst heeft hij geen hoge pet op van de heren bestuurders. Nu heeft de politiek zijn leven ook behoorlijk door elkaar geschud. Hij trouwt zijn Sara in het rampjaar 1672 en

Van 120 via 640 naar 304 pagina's

Een novelle van zo'n 120 pagina's over de Vrede van Nijmegen. Die schrijfpdracht, met een gage van 30.000 euro, verleent toenmalig burgemeester Thom de Graaf in 2009 aan A.F.Th. van der Heijden. In dat jaar herdenkt de gemeente voor het eerst groots de Vrede van Nijmegen (1678-1679), met onder

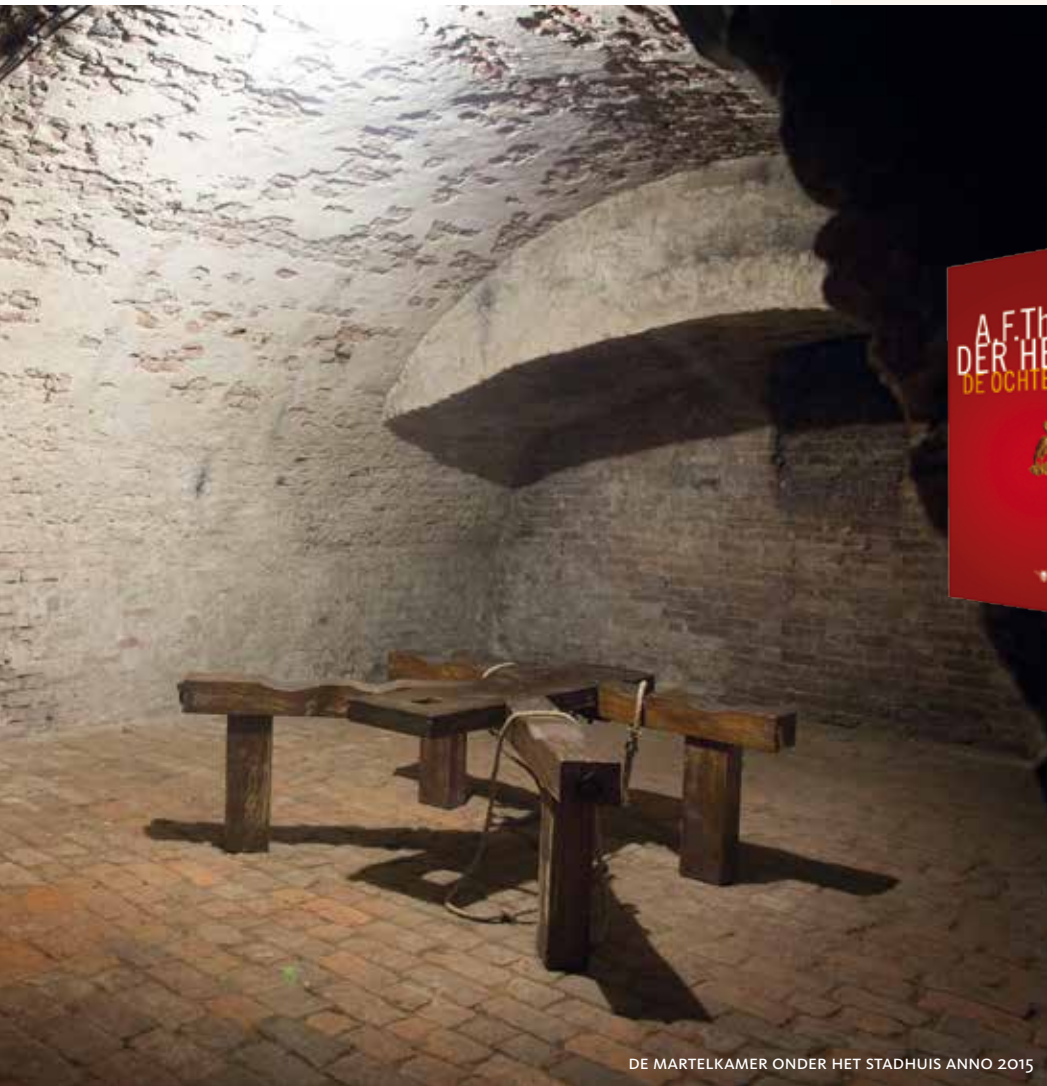
meer de instelling van de tweejaarlijkse Vrede van Nijmegen-penning, een speciale Vrede van Nijmegen-zaal in het Valkhof Museum en dus een literaire opdracht. Al bij de ondertekening van het contract met de gemeente, in februari 2009, laat de schrijver weten meer voor een historische roman

dan voor een novelle te voelen.

Hij raakt gaandeweg zo geboeid door de zeventiende-eeuwse taferelen in Nijmegen dat hij om uitstel vraagt: het boek, inmiddels gegroeid tot ruim zeshonderd pagina's, zal niet in september 2009, maar in het voorjaar van 2010 verschijnen. De Graaf verleent dat uitstel ruimhartig: "We wachten liever lang op een boek van A.F.Th. dan kort op een boek van een ander", verklaart hij

in De Gelderlander.

Dan doorkruist persoonlijk drama het werken aan het Nijmeegse boek: in mei 2010 komt Van der Heijden's enige zoon Tonio bij een verkeersongeval om het leven. Na (of met) de rouw volgt de veelbekroonde requiemroman *Tonio* (2011). De gemeente Nijmegen krijgt een gesigndeerd luxe exemplaar toegestuurd: "Voor Hubert Bruls, burgemeester van Nijmegen, met de belofte op de complete 'Vrede van Nijmegen', Amsterdam, Kerstmis 2014, Adri van der Heijden." Die complete Vrede krijgt de stad, 304 pagina's groot, op 8 december 2015.

DE MARTELKAMER ONDER HET STADHUIS ANNO 2015

hem is slechts één huwelijksnacht gegund. De volgende ochtend, als hij na nog een laatste paringsdaad (de 'ochtendgave' uit de titel) is weggedommeld, blijkt zijn lief gevlogen.

Pas in het volgende hoofdstuk, gewijd aan de vredesbesprekingen in 1678, wordt duidelijk dat Sara als spion in het Franse kamp is geïnfiltrerd. Als maîtresse van de Franse gezant Caloyanni ontfutselt ze hem tussen

de lakens staatsgeheimen. Het is haar eigen man Caspar die haar gecodeerde missiven mag ontcijferen. Hij herkent haar handschrift, maar bevroedt niet hoe dicht ze zich bij hem bevindt. Met haar strategische aanwijzingen komt niet alleen de vrede, maar ook hun hereniging dichterbij. Dit hoofdstuk opent met een passage uit een gedicht van P.C. Hooft. Dat lijkt misplaatst, want het gaat over een andere

oorlog in een andere tijd. Maar Hooft's gedicht vertolkt de klacht van Amalia van Solms dat haar man Frederik Hendrik zijn veroveringsdrift liever op haar had mogen botvieren. Bij Van der Heijden zijn de rollen omgedraaid: hier is het de man die betreurt dat zijn lief het vaderlands belang boven hun huwelijk stelt. Als ze elkaar na het tekenen van het vredesverdrag tussen Nederland en Frankrijk weerzien, werpt hij

haar dat voor de voeten: 'Ik ken geen andere plicht dan die tegenover mijn eigen nest. Dat is mijn vaderland.' Van der Heijden maakt het politieke persoonlijk of liever: plaatst het persoonlijke boven het politieke. Een verbintenis tussen geliefden is een betrouwbaarder contract dan een vredesverdrag. Caspar blijft zijn vrouw tot na haar dood trouw en weet zelfs in de martelkamer, waar men een bekentenis van de moord op haar uit hem probeert te trekken, niet van wijken. Hij weet dat ze hem ook ondanks alles trouw gebleven is en dat uit hun samenzijn, zijn ochtendgave, een kind is geboren.

UITGESPONNEN DETAIL

Een historische roman als *De ochtendgave* lijkt een vreemde eend in de bijt van Van der Heijdens oeuvre. Immers, de schrijver put vooral uit het hier en nu.

Van der Heijden strooit kwistig met roemers en toch doorstaat hij de toets

zijn zoon Tonio in de gelijknamige roman. Maar Van der Heijden is ook de schrijver van het breed uitgesponnen detail. Hij mag er graag veel woorden tegenaan gooien om iets tot leven te schrijven, graag de lezer omarmen met stomende, barokke taal. Even los van de vraag of je ervan houdt, kan die stijl in een historische roman zowel van pas komen als tegenwerken. In dit genre heb je details nodig om het vreemde dichtbij te halen, maar die details knallen ook harder van de pagina af. Een personage dat koffiedrinkt, valt nu eenmaal minder op dan iemand die een kristallen roemer wijn ledigt. De kunst is om historische couleure locale te geven zonder te nadrukkelijk of, nog erger, aanstellerig of uitleggerig te worden.

Van der Heijden strooit kwistig met roemers en toch doorstaat hij de toets. Dat komt omdat hij ál zijn woorden heeft geschreven met zeventiende-eeuwse inkt. Zo staan de details er niet als exotica tussen, maar gaan ze op in een nieuw idioom dat natuurlijk niet echt zeventiende-eeuws is, maar ook bepaald geen modern Nederlands. Een schrijverstruc die hij afgekeken had kunnen

We noemen een slag om de Blauwbrug (kroningsdag 1981) of Bemmelse moordzaak, beide decor van delen uit zijn roman-cyclus *De Tandeloze tijd*, of de dood van

Vrede van Nijmegen Penning

De Vrede van Nijmegen Penning is een initiatief van de gemeente Nijmegen, de Radboud Universiteit Nijmegen en NXP en wordt ondersteund door het Ministerie van Buitenlandse Zaken. De prijs gaat tweejaarlijks naar een internationale persoonlijkheid die zich inzet voor Europa. De penning dankt haar naam aan de Vrede van Nijmegen: een Nederlands Vredesverdrag dat op 10 augustus 1678 een einde maakte aan de vijandelijkheden tussen de Nederlandse Provinciën en Frankrijk en één van de eerste vormen van Europese samenwerking was. In 2010 is de penning voor het eerst uitgereikt, aan Jacques Delors, oud-voorzitter van de Europese Commissie. Daarna werd de penning toegerekend aan Umberto Eco (2012) en Eurocommissaris Neelie Kroes (2014). In 2016 valt de eer te beurt aan het Europees Hof voor de Rechten van de Mens, vanwege zijn bijdrage aan de ontwikkeling van Europa en de bescherming van de rechten van de mens.

hebben van Thomas Rosenboom. Zo dist hij met smaak al dan niet apocriefe details op, van een veer afkomstig uit het verbrande gat van een gans om de vrede te ondertekenen tot en met de heen en weer rijdende koetsen tussen de ambassadeurshuizen. Soms vermeit de schrijver zich al te veel in de taal en tijd van weleer. Zo krijgt hij er maar geen genoeg van om te melden dat de Catharina, een klok uit de Stevens-toren, beiert, dat de hoofdhuid van zijn geliefde kruidig ruikt of dat twee gekortwielde ooievaars visafval eten. Nu zou je die ooievaars nog kunnen duiden als metafoor voor 'Den Haag' ofwel de politiek van de Staten-Generaal, maar dat is wellicht wat vergezocht.

Ook de geursiveerde citaten uit het erotisch woordenboek leiden soms tot gekunstelde zinnen als 'Seer met de opstying van de vaar gequelt zijnde wilde ik Aeltje niet onder ogen komen.' Het is alsof de schrijver op deze plekken naar ons knipoogt: let wel, dit is allemaal maar een woordenspel. ■

A.F.Th van der Heijden, *De ochtendgave*. 304 blz. Amsterdam, De Bezige Bij, 2015. Prijs € 23,90.

DE VREDESOVEREENKOMST GETEKEND TUSSEN DE KONINGEN VAN FRANKRIJK EN SPANJE HENRI GASCAR, 1679. MUSEUM HET VALKHOF NIJMEGEN.

